

INFORMATION INFÖR LÄKEMEDELSDELEGERING

Du har fått denna information för att du har påbörjat vägen till att få en läkemedelsdelegering. Sist i häftet finns en länk till en checklista som du ska ha med dig när du går bredvid en kollega inför att du ska bli delegerad. Se till att du fått gå igenom de moment på checklisten som är relevanta på din arbetsplats innan du går på utbildning för läkemedelsdelegering. Om det är något du missat kan du prata med din samordnare eller chef för att gå igenom det momentet.

Att ha en läkemedelsdelegering är ett stort ansvar. Men ansvaret ligger inte i själva delegeringen utan vad den tillåter dig att göra - att lämna ut läkemedel. Om ett läkemedel lämnas ut på ett felaktigt sätt, till fel person eller inte alls kan det innebära fara eller lidande för patienten/brukaren och i värsta fall till och med död.

Att ha en läkemedelsdelegering är ett ansvarsfyllt uppdrag. Läs igenom denna information noga och ha insikt i att det är du som är ansvarig för dina handlingar när du lämnar ut läkemedel.

Vem får ge läkemedel?

Det är hälso- och sjukvårdslagen (HSL) som bestämmer vem som får ge läkemedel. Enligt HSL är det läkare, tandläkare och sjuksköterskor som får ge läkemedel utifrån att de genomgått en utbildning, de har fått formell kompetens. Den som innehar formell kompetens kan i sin tur ge tillåtelse, alltså delegera uppgiften, att ge läkemedel till annan yrkesperson inom vård och omsorg.

Lagen säger:

Behörighet att delegera

2 § Endast läkare, tandläkare och sjuksköterskor får delegera iordningställande och administrering eller överlämnande av läkemedel till någon annan.

När du får en delegering för en uppgift ska du ha fått kunskap för att klara uppgiften, du får reell kompetens. Det innebär också att du får ett förtroende av den sjuksköterska som delegerar uppgiften till dig. Sjuksköterskan intygar med delegeringen att du ska kunna utföra uppgiften på ett korrekt sätt. Om du utför uppgiften på ett felaktigt sätt får även den delegerande sjuksköterskan stå till svars. Det kan enkelt sägas att du "lånar" den delegerande sjuksköterskans legitimation.

Lagen säger:

God och säker vård

3 § Av 6 kap. 3 § patientsäkerhetslagen (2010:659) framgår att

1. hälso- och sjukvårdspersonal endast får delegera en arbetsuppgift till någon annan när det är förenligt med en god och säker vård av patienten, och
2. den som delegerar en arbetsuppgift till någon annan ansvarar för att han eller hon har förutsättningar att fullgöra uppgiften.

Den som fått en delegering kan i sin tur inte delegera uppgiften vidare till någon annan. Det innebär att du inte får överlåta överlämnandet av läkemedel till en kollega som inte har delegering.

Delegering giltig ett år

En delegering är giltig upp till 1 år och måste därefter förnyas för att fortsätta gälla. Det är du själv som är ansvarig för att se till att delegeringen förnyas. I Partille kommun får du en notis från signeringsprogrammet SignIt en månad innan delegeringen går ut. Kontakta sjuksköterska för att få förnyelse.

Hälsa- och sjukvårdslagen (HSL) gäller

Vanligtvis utförs omsorgsarbete inom Socialtjänstlagen (SoL). När du utför delegerade uppgifter byter du lagrum till HSL. Det innebär att det är HSL-lagen som styr hur uppgifter ska göras samt vilka rättigheter och skyldigheter du har som delegerad personal. Till exempel i HSL, kapitel 8, paragraf 10, står att du noggrant ska kontrollera patienten, tiden, läkemedlet och hur det ska ges:

Kap 8 Kontroll vid administrering eller överlämnande av läkemedel

10 § Den som administrerar eller överlämnar ett läkemedel till en patient ska mot den dokumenterade ordinationen kontrollera

1. patientens identitet,
2. läkemedelsnamn eller aktiv substans,
3. läkemedelsform,
4. läkemedlets styrka,
5. dosering,
6. administreringsätt, och
7. Administreringstillfällen.

I kapitel 9 står det att du är skyldig som delegerad personal att ha kunskaper om hantering av läkemedel. Om det skulle finnas orsak att misstänka att du inte har tillräckliga kunskaper ska du gå ytterligare utbildning. Om du misstänks eller bevisligen hanterar läkemedel fel upprepade gånger kan din delegering dras in enligt kap 9, 5§, punkt 2:

Kap 9 Kunskaper om hantering av läkemedel

4 § Den som genom delegering får i uppgift att iordningställa och administrera eller överlämna läkemedel ska ha dokumenterade kunskaper om hantering av läkemedel och de risker som är förenade med hanteringen.

Verksamhetschefens ansvar

5 § Verksamhetschefen ska ansvara för att besluten om delegering

1. är förenliga med en god och säker vård, och
2. omprövas i nödvändig omfattning.

Att ge läkemedel

När du ger läkemedel innebär det att du tar ut läkemedel från ett låst skåp, gör kontroller utifrån lagen och lämnar över läkemedlet till patienten. En del patienten kan ta sina läkemedel själv, medan andra behöver hjälp att ta dem. För att patienten ska kunna få i sig läkemedel på ett bra sätt är det viktigt att det ges ihop med vätska. Ge minst ett halvt glas att dricka, gärna mer. Patienten ska också sitta upp. Om patienten ligger ner finns det risk att denne sätter i halsen. Om patienten har svårt att svälja eller svårt att sitta upp ska detta rapporteras till sjuksköterska så att personliga riktlinjer för just den patienten kan skrivas.

Läkemedelsövertag eller handräckning

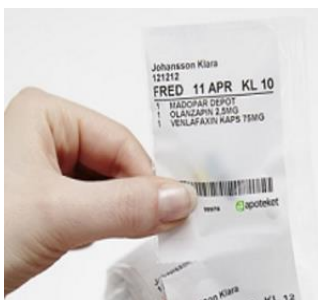
Det är skillnad på att ha ett läkemedelsövertag och att få hjälp med handräckning. Vid handräckning är det patientens ansvar att det är rätt läkemedel och i rätt dos. Din uppgift vid handräckning är endast att hjälpa till. Till exempel med att öppna medicinburken, ta ur tabletter ur blister (plasten som medicinen ligger i) eller hjälpa till att ta fram ett glas vatten. När patienten har ett läkemedelsövertag innebär det att allt ansvar ligger på oss som organisation. Vi som vård- och omsorgsenhet ser till att rätt läkemedel finns hos patienten och att det ges på rätt tid och i rätt dos. Alla läkemedel är inlåsta i ett läkemedelsskåp. Det är endast delegerad personal och sjuksköterska som kommer in i skåpet.

SignIt

I Partille kommun använder vi digital signering av läkemedel med hjälp av programmet SignIt. SignIt finns som en app på arbetstelefonen. I SignIt står vilka läkemedel som ska ges och på vilken tid. Där signerar du också att läkemedel givits.

Läkemedelsförpackningar

Läkemedel i dospåse

Apodos är ett system där patientens läkemedel finns i små påsar som sitter i en rulle. På Apodospåsen står det vad den innehåller. Innehållet ska stämma överens med ordinationskort och SignIt. Denna rulle lämnas till patientens läkemedelsskåp ut av omsorgspersonal.

Flera påsar

Var noga med att kontrollera om det finns två eller flera Apodospåsar vid utdelningstillfället. Ibland kan tabletter läggas i separata påsar för att det är många tabletter, det får max finnas nio tabletter i varje påse.

Läkemedel i dosett

Läkemedel kan läggas i en dosett. Det är en ask med flera fack för dagar och tider. På baksidan ska det finnas utförlig lista med vad dosetten innehåller. Det är sjuksköterska som lägger tabletterna i dosetten och ansvarar för att det är rätt. Det är förbjudet för annan personal att ändra i dosetten utan att sjuksköterska tillåtit det.

Läkemedel i originalförpackningar

En del läkemedel finns kvar i sina originalförpackningar. Det kan bero på läkemedlets form, att det ska tas på ett speciellt vis eller är en tillfällig behandling.

Kontrollera alltid dosett och Apodospåse!

Kontrollera alltid läkemedel med ordinationskort eller SignIt! Det ska stå samma läkemedel på medicinpåse, förpackning eller dosettbaksida som på ordinationskort eller i SignIt.

Gör så här:

Vänd på Apodospåse och räkna antal tabletter **innan** du öppnar påsen för att säkerställa att du inte tappat ut någon tablett. Räkna tabletter i dosetten innan du tar ut dem av samma orsak.

Om något inte stämmer, till exempel antal tabletter eller namngivna läkemedel, ska du kontakta sjuksköterska innan du ger. Tänk på att du enligt lag inte kan ge läkemedel på ett säkert sätt om Apodospåse eller dosett inte stämmer med ordinationen. Till exempel kan det finnas för många tabletter i dosetten, då ska du inte ge samt att du är skyldig att rapportera till sjuksköterska att det är fel.

Krossa läkemedel

Du får inte dela eller krossa läkemedel om det inte står tydligt på ordinationskort eller i SignIt. Ett felaktigt krossat eller delat läkemedel kan göra stor skada. Till exempel kan det ge frätskador i halsen eller magsår i magsäcken. Det kan också tas upp fel av

kroppen. En del läkemedel är utformade för att tas upp i tarmen och om det krossas kan det börja tas upp i magsäcken och effekten utebli eller bli för stark.

Läkemedel vid behov

En patient kan ha läkemedel som bara ska tas när vissa symtom uppstår. Då är läkemedlet ordinerat att tas **vid behov**. För att kunna ge läkemedel vid behov ska det finnas en tydlig ordination i SignIT och en instruktion för varför de ska ges, hur mycket som kan ges och inom vilka tider. Vid behovsmedicin får bara ges för symtom som det är ordinerat för. Om det är ett narkotikaklassat läkemedel ska det också finnas en vårdplan i Treserva för varför läkemedlet ska ges. Vårdplanen ska läsas innan läkemedel ska ges. Om patienten får ett annat symtom än vad läkemedlet är ordinerat för får det inte ges i syfte att lindra det. Narkotikaklassade läkemedel ska kontrollräknas innan det ges och nedräkning sker efter att det signerats i SignIT. Om saldot avviker ska detta rapporteras till sjuksköterska och en avvikelse ska skrivas. Svinn av narkotika granskas noggrant och polisanmäls vid misstanke om stöld.

Patienten vill ta egna tabletter

Ibland kanske patienten vill ta egna tabletter som inte finns ordinerat, till exempel naturläkemedel eller smärtstillande Paracetamol. Det kan du som delegerad personal inte hjälpa till med. En del "naturliga" preparat kan påverka läkemedel negativt och ofta har patienten Paracetamol redan ordinerat. Om patienten har ett läkemedelsövertag är det bara det som finns på ordinationskortet som du ska ge. Om patienten vill ha något annat ska du avråda patienten från det och uppmana patienten att prata med sjuksköterska. Om patienten ändå vill ha egna tabletter får denne ta det själv. Uppllys patienten att den då tar det på egen risk. Om patienten endast har handräckning kan du hjälpa till eftersom patienten redan själv har ansvaret för sina läkemedel.

Tröskelvärde

Tröskelvärde är den tidsram som ett läkemedel ska ges inom. Det innebär att om ett läkemedel ska ges kl 8.00 och du har ett tröskelvärde på 60 minuter så kan läkemedlet ges 60 minuter före och 60 minuter efter, alltså mellan 7.00-9.00. Ibland är tröskelvärdet kort, kanske 20 minuter för att det är viktigt att det ges på utsatt tid. Det innebär att om ett läkemedel ska ges kl 8.00 kan det ges mellan 7.40-8.20. Det kan till exempel vara läkemedel mot Parkinson eller benskörhet som ska ges flera gånger om dagen eller exakt samma tid varje dag.

Läkemedel med särskilda instruktioner

För en del läkemedel kan det finnas särskilda instruktioner. Det kan vara att patienten måste ta det en timme innan mat eller att den måste sitta upp minst 30 minuter efter att tabletten tagits. Ta för vana att kolla noggrant i instruktionerna så att du inte missar viktig information som kan leda till skada och lidande för patienten.

Om något är fel

Det är din skyldighet som delegerad personal att kontrollera att rätt läkemedel ges och att medicinen ges på ett patientsäkert sätt. Om det finns fel i läkemedelsgivning som till exempel; fel antal tabletter i dosetten, att det saknas medicin eller att SignIt och Apodospåse inte stämmer överens, är du som delegerad personal ansvarig att rapportera detta. Om något är fel ska avvikelser alltid rapporteras och skrivas av den personal som upptäckte felet.

Du är också skyldig att informera sjuksköterska om du misstänker att patienten mår dåligt av sina läkemedel, får biverkan av dem eller inte vill ta läkemedlet.

Sammanfattning

Att få och inneha en delegering är ett stort ansvar. Det är den som ger läkemedel till patienten som får stå till svars för om något blir fel. Var därför noga med att kontrollera att;

- det är rätt patient
- att patienten mår bra
- att läkemedel stämmer med ordinationen och SignIt

Om du känner att du saknar kompetens för uppgiften eller att något inte är rätt - ge inte medicinen! Kontakta kollega eller sjuksköterska för att säkerställa att det går rätt till.

Lycka till!

Länk till checklista

Tänk på att ta med ifylld och signerad checklista till läkemedelsutbildningen.